

БНСУ-ЫН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХҮЧИН ЗҮЙЛС

И.Энхболд*

Солонгосын эдийн засгийн өнөөгийн байдал

Дэлхийн Банкнаас гаргасан мэдээгээр, Өмнөд Солонгосыг сүүлийн 60 жилийн хугацаанд дэлхийн 197 орны дундаас хамгийн хурдан эдийн засгийн өсөлттэй бйгйд Өмнөд Солонгосын эдийн засгийн багтаамж нь Африк тивийн нийт 42 улсын эдийн засгийн хэмжээнээс илүү буюу Зүүн Өмнөд Азийн зургаан улсын хүчин чадалтай адил улс юм гэж тодорхойлжээ.¹

БНСУ-ын нэг хүнд ноогдох үндэсний орлого нь 60 жилийн өмнө 100 ам.доллар байсан бол 1997 оны Зүүн Өмнөд Азийн эдийн засгийн хямрал болохоос өмнө буюу 1996 онд 11385 ам.доллар болтлоо өссөн ба экспорт 100 сая ам.доллараас 80 тэрбум доллар болж 800 дахин өссөн. Мөн ДНБ 80 тэрбум ам.доллараас 520 тэрбум ам.доллар болтлоо өсчээ.² Тиймээс БНСУ-ын эдийн засгийн өсөлтийг “Солонгосын эдийн засгийн гайхамшиг”, “Хан мөрний гайхамшиг” гэх мэтээр нэрлэдэг.³ Солонгосын эдийн засгийн загвар нь сүүлийн үед дэлхий нийтийн анхаарлыг татсаар байна. Ялангуяа дайны дараа дэлхийн хамгийн ядуу улсын нэг байсан бол сүүлийн 30 гаруйхан жилийн хугацаанд шинээр үйлдвэржиж байгаа улс орнуудыг аль хэдий нь гүйцэж хйгжингүй орны босгон дээр гарч ирсэн нь дэлхий нийтийн анхаарлыг өөрийн эрхгүй татсан юм. Одоогоор дэлхийн хөгжиж буй 176 улс Солонгосын эдийн засгийн загварыг өөрийн эдийн засгийн загварт тодорхой хэмжээгээр ашиглаж байна.⁴

Эдийн засгийн өсөлт нь экспорт, хөрөнгө оруулалт, импорт, хэрэглээ, үйлдвэрлэлийн түүхий эд гэх мэтийн эрэлтийн хүчин зүйлс, хөдөлмөр, капитал, техникийн дэвшил зэрэг нийлүүлэлтийн хүчин зүйлс, мөн улс төрийн, бүтцийн, орчны зэрэг олон хүчин зүйлийн харилцан хамаарлын үндсэн дээр явагдсан нь мэдээж юм. Үүнийг бага зэрэг тодруулбал:

1. Бүтцийн хүчин зүйл-Зах зээлийн эдийн засгийн зарчмыг баримталсан

БНСУ-ын эдийн засгийн өсөлтийн суурь нь хувийн өмчийг хамгаалж байгууллагын эрх чөлөө ба өрсөлдөх чадварыг чухалчилсан зах зээлийн эдийн засгийн загварыг сонгож, үүндээ тохирсон хууль эрх зүйн орчинг сайн бүрдүүлж өгсөн. Үндсэн хуулиараа хувийн өмчтэй

*И.Энхболд - ОУСХ-ийн эрдэм шинжилгээний ажилтан

компани, байгууллага түүний үйл ажиллагааны эрх чөлөөг хамгаалаад зогсохгүй монополын эсрэг хууль, шударга худалдааны хууль, газрын тухай хууль, орон нутгийг удирдах хууль, хөдөлмөрийн хууль, аж үйлдвэрийн хөгжлийг хурдасгах хууль гэх мэт эрх зүйн хэм хэмжээгээр дамжуулан засгийн газар нь эдийн засгийн өсөлтийн суурийг сайн тавихыг хичээж байжээ. Мөн түүнчлэн эдийн засгийн төлөвлөгөөний хүрээлэн, гадаад худалдааны байгууллага, шинжлэх ухаан, техник технологийн хүрээлэн, үндэсний хөгжлийн хүрээлэн гэх мэт байгууллагуудыг байгуулж тэдгэээр нь эдийн засгийн өсөлтийг хурдасгахад хэрэгтэй олон чухал судалгаа, хөтөлбөрийг боловсруулж байжээ. Засгийн газраас эдийн засгийн үйл ажиллагаанд харьцангуй их оролцож байсан боловч тэр оролцоо нь зах зээлийн эдийн засгийн бүтцэд маш сайн нөлөө үзүүлэв.

2. Улс төрийн хүчин зүйлс-Засгийн газрын удирдлага

БНСУ-ын эдийн засгийн бодлого нь голдуу төрийн зохицуулалтаар хэрэгжсэн ба энэ утгаараа Солонгосын эдийн засгийн өсөлтийг “Төрийн зохицуулалтын хэлбэртэй” гэж нэрлэдэг. Солонгосын засгийн газрын бодлого нь эдийн засгийн өсөлтөд яаж нөлөөлснийг дараах хэдэн зүйлд хувааж авч үзье.

А. Хурдан өсөлтийн бодлогын чиглэлийг баримталсан бөгөөд үйлдвэр, гадаад худалдааны бодлогыг аль болох эдийн засгийн түргэн хөгжилд чиглүүлэв. Тэгээд ийм бодлогын загварыг боловсруулж хэрэгжүүлэхийн төлөө байгууллагууд засгийн газартайгаа хамтарч ажилласан. Мөн эдийн засгийн өсөлтөд хамгийн их амжилтыг авчирсан таван жилийн төлөвлөгөөг долоон удаа авч хэрэгжүүлсэн. Энэ бодлого нь Өмөнөд Солонгосыг ядуу байдлаас нь гаргаж улмаар Умард Солонгосыг гүйцэж түрүүлэхэд нь ихээхэн үүрэг гүйцэтгэжээ. Энэ төлөвлөгөөнүүд дундаас зарим зүйлийг сонгон авч үзье.⁵

- юуны өмнө дотоод гадаадаас нефть, нүүрс, цахилгаан зэрэг эрчим хүчний нөөцийг ихээр хуримтлуулсан.

- хүн амын ихэнх нь хөдөө байдаг учраас хөдөө аж ахуйн үйлдвэрийн хүчин чадлыг нэмэгдүүлсэн.

- дэд бүтэцээ сайжруулах үүднээс усан онгоцны боомтууд, засмал зам, гүүр, төмөр зам зэргийг байгуулсан.

Ялангуяа манай улсаас ялгаатай нэг тал нь цаг хугацаа, хөрөнгө мөнгийг хэмнэх үүднээс хоёр урсгалтай төмөр замыг тавьсан байна.

- улсын үндсэн суурь үйлдвэрүүдийг байгуулж эхэлсэн. Үүнд цементийн үйлдвэр, химийн үйлдвэр, газрын тос боловсруулах үйлдвэр зэрэг хүнд үйлдвэрүүд багтана.

- хөдөлмөрийн бүтээмжийг нэмэгдүүлж, хөдөөний ажилгүй залуучуудыг хот суурин газар уруу явуулж ажиллах хүчийг бүрэн дүүрэн ашигласан.

- экспортыг нэмэгдүүлэхийн тулд олон төрлийн судалгааны хүрээлэнг байгуулж технологийг сайжруулсан.

- хоол хүнснийхээ зүйлийг импортоор авалгүй өөрсдөө үйлдвэрлэж улсынхаа дотоод хэрэгцээг бүрэн хангах зорилго тавьсан.

- автомашины болон төмөрлөгийн үйлдвэр байгуулсан ба одоо төмөрлөг боловсруулах үйлдвэрлэлээрээ дэлхийд эхний байранд явж байна.

- хүн амын төрөлтийг багасгах бүх талын арга хэмжээг авч хэрэгжүүсэн.

- иргэдийн амьдралыг зөвхөн цагаан будаанаас хамаарахгүй байлгахын тулд олон төрлийн хүнсний ногоо тариулж нэр төрлийг нь олшруулсан.

- ард түмний боловсролыг сайжруулан хүний нөөцийг бүх талаар хөгжүүлсэн.

- том гол мөрнүүд дээрээ үерээс хамгаалах далан байгуулж усан цахаилгаан станцуудыг барьсан.

- өөрийн улсын өрсөлдөх чадвартай бараануудыг ихээр үйлдвэрлэж, дэмжиж байсан.

Солонгосын эдийн засгийн төлөвлөгөөнөөс харахад улсынхаа аюулгүй байдал, тусгаар тогтнолыг бэхжүүлэх, бусдын хараат бус байх, улмаар олон улсад нөлөөгөө ихэсгэх улс төр эдийн засгийн чухал бодлого баримталж байжээ.

Б. Улсынхаа төлөө амиа зориулсан удирдагчид ба тэдний амжилт. Солонгосын эдийн засгийн ихэнх төлөвлөгөө бодлого нь хэрэгжилт сайтай байсан. Энэ нь Солонгосын удирдагчид улсынхаа хөгжлийн төлөө бүх оюун ухаан, сэтгэл санаа, амь амьдралаа зориулсантай холбоотой. Америкийн нэрт судлаач эрдэмтэн Ирма Аделман, Морис нар “Хөгжиж буй орны эдийн засгийн өсөлт ба нийгмийн байдал” номондоо буурай хөгжилтэй орны эдийн засгийг доош нь татаж байгаа зүйлийн нэг гол шалтгаан нь “Улсынхаа төлөө амиа зориулсан удирдагч байхгүй байгаатай холбоотой” гэжээ. Харвардын их сургуулын багш Эдвард Мейсон “Солонгосын

удирдагчид улсынхаа төлөө амиа зориулж чаддаг учираас ингэж сайн хөгжсөн” гэжээ. Энэтхэг улс нь нийгмийн олон салбарт дэлхийн төвшинд хүрсэн мэргэжилтэн ихтэй, эдийн засгийн бодлого, төлөвлөгөө нь дэлхийн төвшинд хүрсэн сайн боловч ахиц байдаггүйн учир нь удирдагчид нь улс орныхоо төлөө амиа зориулж, үнэнч ажиллаж чаддаггүй. Үнэндээ ихэнх буурай хөгжилтэй орнуудын хөгждөггүйн учир нь энэ юм гэжээ.

В. Засгийн газар ба байгууллагын хамтын ажиллагаа. Америкийн засгийн газар ба компаниуд нь хоорондоо хамтарч аж үйдвэрийн бодлого явуулдаггүй. Харин Солонгост засгийн газар ба кампаниуд нь хамт нэг онгоцонд суусан хувь заяа нэгтэй нэг бие гэж үзэж харилцан зөвшилцөж үйлдвэрлэлийн бодлого боловсруулж эдийн засгаа босгон байгуулахын төлөө хичээж байна. Ийм учраас Солонгосын эдийн засгийг гадаадынхан “ХХК” гэж нэрлэдэг ба Солонгосын эдийн засаг гэдэг хөлөг онгоцонд сэлүүрчид нь компаниуд биш харин засгийн газар юм гэж тэд үздэг.

Г. Эдийн засгийн хөгжилд улс орны ажиллах хүчийг бүрэн дүүрэн ашиглахын тулд ард түмний сонирхолыг төрүүлснээр улсын хүчийг эдийн засгийн өсөлтөд төвлөрүүлж чадсан. Солонгос эдийн засгийн төлөвлөгөөгөөрөө дамжуулан ард түмний хөрөнгийг нэг дор хуримтлуулж, эв нэгдлийг хангаж чадсан нь том ололт болж чадсан.

3. Солонгосын эдийн засгийн өсөлтийн мотор болох экспорт

Юуны өмнө Солонгос улс нь байгалийн баялаг байхгүй байсан учраас ард түмний амьдрал болон аж үйлдвэрт хэрэгтэй байгалийн баялгийг гадаадаас импортоор авах хэрэгтэй болсон ба үүнд хэрэгтэй гадаад валютыг экспортоор дамжуулж авах учраас экспортыг хүчтэй өргөжүүлэх хэрэгтэй болсон байна. Экспортыг хөгжүүлэхийн тулд компаниудад засгийн газраас дэмжлэг үзүүлсэн ба эдгээр компаниуд нь бүтээгдхүүнээ дэлхийн зах зээлд гаргахын тулд хөгжингүй орнуудаас илүү чанартай бүтээгдхүүн үйлдвэрлэх шаардлагатай болсон. “Гүн нь ялгаатай хоёр өөр цөөрмийн хоорондох бөглөөг авбал усны төвшин адил болно” гэдэг нь тэдний экспортын талаарх баримталсан философи юм.

4. Капиталын хуримтлал

Хөрөнгө оруулалт хийхгүй бол шинэ техник технологи орж ирэхгүй нь мэдээж бөгөөд техник технологи шинэчлэгдэхгүй бол тухайн улс өрсөлдөх чадвараа алдана. Америкийн нийт хүн амын 5 хувь нь ХАА эрхэлдэг бөгөөд тэд хүнсний бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж улсын нийт

хэрэгцээг хангаад зогсохгүй бусад олон орны хэрэгцээг хангаж байна. Энэ нь нэг талаар ХАА-н салбарт хөрөнгө оруулалт их хийсэнтэй холбоотой юм. Капиталын хуримтлалыг бий болгохын тулд Япон улс өөрийн улсын хадгаламжаа ашигласан байхад улсын хадгаламж байгаагүй Солонгос ороны хувьд гадаад капиталаас хуримтлалаа бүрдүүлэхээс өөр аргагүй байсан. Харин буурай хөгжилтэй улс орнуудад гадаадын хөрөнгө оруулалт сөрөг нөлөө үзүүлдэг. Гэвч Солонгосчууд энэ хөрөнгийг зөвөөр өөрийн орны хөгжилд нийцүүлж ашиглаж чаджээ. Мөн гадаадын хөрөнгө оруулалтанд ард түмний дургүйцэл харьцангуй бага, засгийн газраас ч үүнийг сайн дэмжсэн учир гадаадын хөрөнгө оруулагчид богино хугацаанд ихээр татагдав.

5. Боловсон хүчний бодлого

Солонгосын өндөр боловсролын систем нь сайн удирдагч, менежер, үйлдвэрлэгч ажилтнуудыг төрүүлж эдийн засгийнх нь өсөлтийг хурдасгасан. 1970-аад он бол Солонгосын эдийн засгийн өсөлтийн чухал үе юм. Энэ үед хөгжингүй орнуудад боловсрол эзэмшсэн үндэсний мэргэжилтнүүд их бэлтгэгдсэн байсан учраас хөгжингүй орнуудын техник технологийг улсдаа шууд нэвтрүүлж байжээ. Өнөөдөрч Солонгосчууд боловсролын үнэ цэнийг мэдэрч олон мэргэжилтнүүдийг гадаад дотоодод ихээр бэлтгэж байна. Солонгосын оюутнууд нь мэдлэг боловсролоо дээшлүүлэхэд цаг их зарцуулдагаараа Геннисийн номонд орсон нь боловсролын талаарх сэтгэлгээ ямар байгааг бэлхэнээ илтгэж байна.

6. Технологийн дэвшил

Япон, Герман зэрэг хөгжингүй орнуудад техник технологи хөгжихийн хэрээр эдийн засгийн өсөлт нь тэр хэмжээгээр явагдаж байгааг тэд гярхай ажиглаж чадсан байна. Америкийн олон улсын зах зээл дээрх өрсөлдөх чадвар нь Японд аль хэдийн гүйцэгдсэн учир нь техник технологийн дэвшил, үйлдвэрлэлийн өсөлт бага байгаатай холбоотой. Жишээ нь: Нэг өнгөт телевизорыг үйлдвэрлэхэд Америкад 4 цаг зарцуулдаг бол Японд 1,8 цаг зарцуулж байна. Солонгосчууд эхний ээлжинд хөгжингүй орнуудын техник технологийг шууд хуулбарлаж, дараа нь өөрийнх нь бараа бүтээгдхүүн олон улсын хэмжээнд өрсөлдөх чадвартай болмогц техник технологигоо өөрсдөө сайжруулан боловсруулж үйлдвэрлэл явуулж ирсэн байна.

7. Орчны хүчин зүйлс

Солонгосын ард түмэн эрт дээр үеэсээ Хятадын соён гэгээрүүлэгч КҮнзын сургаалыг баримталсаар иржээ. Энэ сургаалд

хүмүүсийн боловсрол мэдлэгийг түрүүнд тавьж боловсролтой болохыг хүн бүрт уриалж байсан. Мөн ихэс дээдэс, аав ээж, ах дүү, багш шавийн гэх мэт босоо хэлбэрийн харилцааг хатуу мйрдйж байснаараа ард түмэн нь захирах захирагдах ёсыг сайн баримталдаг болсон бөгөөд удирдагч нартайгаа нэг санаагаар хамтарч ажиллахад, хүчээ нэгтгэхэд нь чухал үүрэг гүйцэтгэсэн.

Газар зүйн байршлын хувьд дэлхийн хамгийн том хүчирхэг гүрнүүд болох АНУ, Японтой хөршийн харилцаатай оршиж байсан нь тэдэнтэй олон талт харилцаа байгуулж харилцан ашигтай ажиллах бололцоог бүрдүүлсэн. Түүнчлэн Зөвлөлт, Хятад, Умард Солонгос зэрэг социалист орнуудтай хил залгаа оршдог нь тусгаар тогтнолоо хамгаалахын төлөө ард түмнүүд нь нэг сэтгэлтэй нэгдмэл байх нөхцөл болсон.

Ишлэл, зүүлт

Англи хэл дээр

1. World Bank, Korea: Managing the industrial Transition, Yol. I, The Conduct of Industrial Policy, Yol. II. The Legacy of Korea's Industrial Policy.
2. Byung-Nak Song. The rise of the Korean Economy. Oxford University Press. 1990. pp6-8
3. <http://www.nso.co.kr>

Солонгос хэл дээр

3. Byung-Nak Song. Khunggug Kyongje Rong. Puk Yong Press. 2000. pp379-389
4. Song-Su Kim. Khanggug Kyongjei Ekhei. Khug Mon Su Press. 1992. pp156-196